

Ключевые слова: художественная речь, художественный образ, словесно-художественный образ, колористическое название, парадигма, контекст, лингвоэстетика.

Pasik N.M. The aesthetics of visual images modelling in Yevhen Hutsalo's artistic speech.

The article is concerned with the analysis of the aesthetic distinctiveness of visual verbal images paradigm in Y. Hutsalo's individual artistic style. The author concentrates attention on the main ways of expressing the semantics of colour names as well as on their functional representation and usage.

Key words: artistic speech, artistic image, colour name, paradigm, context, linguo-aesthetics.

УДК 811.161.2

Т. Д. Полиця

ДО ПИТАННЯ ПРО ЕВОЛЮЦІЮ КОНЦЕПТУ «ДУМКА» В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті представлено історико-етимологічний аналіз концепту «думка» в українській мові. Дослідження здійснено на матеріалі лексикографічних джерел.

Ключові слова: концепт, лексема, лексико-семантичне поле, гіперсема, історико-етимологічний аналіз концепту.

Виникнення концептології пов'язують із розвитком антропоцентричної парадигми у мові. Посилений інтерес до вивчення ролі людського фактору в мові у мовознавстві простежується з останніх десятиліть ХХ століття і до нашого часу. Мова як суспільне явище творилася, розвивалася та існує завдяки людині і не мислиться поза нею. Мова є продуктом людського розуму, відображенням внутрішнього світу людини.

Основне завдання лінгвістичної концептології, на думку С.Г. Воркачова, полягає у визначенні свого об'єкта та методологічної бази дослідження [2, 4]. Категорійний апарат лінгвоконцептології має бути спрямований на дослідження структури та специфічних властивостей концептів як ментальних сутностей, на визначення їх типології та на опис їх властивостей [там само]. Незважаючи на велику кількість досліджень у цій сфері, досі немає єдиного загальноприйнятого визначення поняття «концепту» та методики його вивчення.

У сучасному мовознавстві намілилося три основні підходи до витлумачення терміна «концепт»: когнітивний (семантико-когнітивний), культурологічний (лінгвокультурологічний), інтегративний [5, 19]. Пропонована стаття ґрунтується на засадах інтегративного підходу до розуміння концепту і, зокрема, дефініції Петра Мацьківа, який визначає концепт як особливе психоментальне утворення, в якому фокусується пізнання, культурологічна, ціннісна та наукова інформація, як «поняття, що регламентується значенням слова чи його ближчими значеннями і стосується ментальної діяльності, що спирається на досвід народу, на його традицію та історію, соціально і суб'єктивно осмислене, і через ці сфери (ступені) вступає у співвідношення з іншими поняттями (близькими чи протилежними) і розглядається в межах смислової парадигми (реалізації глобальних смислів)» [5,18].

Більшість науковців схиляються до думки, що концепт не є сталою категорією: розвиток науки, збагачення культурних уявлень розширюють та поглиблюють концептуальне поле. Дослідники наголошують на здатності концепту змінюватися. Кожна епоха, частково зберігаючи смислове навантаження концептуальних структур, вносить щось нове, що може бути пов'язане з ідеологією, політикою, економікою чи соціальним середовищем. Більшість вітчизняних та російських мовознавців виділяють понятійний компонент у структурі концепту, називаючи його основним, ядерним. Відповідно центром дослідження концептів стає їх понятійна складова, виражена у семантиці лексем та фразем, що вербалізують відповідний концепт, і зафіксована у словниках. Тому аналіз лексикографічних джерел, створених у різні періоди розвитку мови, є важливим елементом вивчення концептів. «Аналіз словникового відображення та втілення концепту необхідний, оскільки система дефініцій у словниках дає досліднику культурних концептів нитки до пізнання сутності народної свідомості, специфіки наївної картини світу. Інтерпретація словникових визначень дає змогу виявити прототип концепту, його змістовий мінімум, що створює базу для подальшого вивчення концепту на основі інших методик», – вважає Ольга Афанасьєва [1, 9].

Необхідність проведення історико-етимологічного аналізу концептів зумовлена тим, що цей метод дослідження допомагає виявити способи, засоби та динаміку розвитку «омовлення» того чи того фрагмента дійсності в цілому, дає змогу побачити складну розумову діяльність людини у часовій протяжності [4].

Метою статті є з'ясування особливостей та динаміки розвитку семантичної структури слова *думка* на різних етапах розвитку української мови протягом історичного періоду за матеріалами лексикографічних джерел.¹²

Аналіз лексико-семантичного поля концепту *думка* слід почати з визначення спільної гіперсеми у цьому парадигматичному об'єднанні групи слів. Таким єдиним (інтегральним) для усієї групи є значення 'продукт мислення'. З огляду на це об'єктом дослідження стає не лише лексема *думка*, а й такі слова з синонімічним значенням, як *дума*, *мисль*, *гадка* та інші, оскільки вони також виступають фрагментами досліджуваної концептуальної структури.

За даними «Етимологічного словника української мови» праслов'янське **duma* вважається запозиченням з германських мов, хоча джерело запозичення невідоме. Його зіставляють з готським *dōms* «суд, слава», *dōtīan* «судити», давньонімецьким *tuot*, давньоанглійським *dōt* «гадання; думка; збори» [ЕСУМ, II, 144-145], пор. інші погляди в «Етимологическом словаре славянских языков» [ЭССЯ, 5, 154-156]. Слово *дума* побутує в слов'янських мовах: у російській, білоруській, у польській має значення «пиха; гордість; сумна пісня», у чеській та словацькій – «епічна пісня; думання», можливо, запозичено з польської, у болгарській – «слово; мова», у македонській – «думка; слово». В українській мові вживається зі значеннями: «роздум, гадка; народна ліро-епічна пісня; орган управління у царській Росії» [ЕСУМ, II, 144-145].

Історичні словники, у яких зібрано й подано інформацію про лексику східнослов'янських пам'яток XI-XV ст., не фіксують лексему *думка*, хоча слова з коренем *дум-* вживалися в давньоруській писемній мові, напр.: *доума*, *доумати*, *доумьница*, *доумьца*, *доумьць* [СДЯ XI – XIV, III, 98-99]; *дума*, *думати*, *думець*, *думный*, *думца* та ін. [Сл. РЯ, IV, 373-375]. А в «Словнику староукраїнської мови XIV – XV ст.» *Доума* згадується лише як особова назва [ССУМ XIV–XV, I, 330].

У більшості словників наведено лексеми *дума*, *мисль*, *гадание*, що виражають поняття, пов'язані з людським мисленням, роботою мозку.

Так, «Словарь древнерусского языка (XI – XIV вв.)» засвідчує вживання слова *доума* у писемних пам'ятках XI – XIV ст. зі значеннями: 1) думка, задум, намір (замір); 2) порада, повчання; 3) нарада, спільне обговорення, рада [СДЯ XI – XIV, III, 98-99]; «Словарь-справочник "Слова о полку Игореве"»: 1) розмірковування; 2) задум, намір; 3) порада, вказівка; 4) рада, спільне обговорення [ССПИ, 2, 55-56].

Слово *мисль* мало такі значення: 1) розум, ум; 2) міркування, думка, гадка, роздум; 3) помисел, намір, задум; 4) уявлення, уявляння [СДЯ XI – XIV, IV, 81-83]. «Словарь-справочник "Слова о полку Игореве"» фіксує значення: 1) уявлення, творче відтворення; 2) задум, намір, умисел; 3) свідомість, розум || бажання, прохання; 4) дума; розмірковування || настрої || міркування; думка || розрахунок, розуміння [ССПИ, 3, 123-127]. І.І.Срезневський ще виділяв значення «дух, зміст» та «гордовитість, пихатість» [СМСлДЯ, II, 216-217]. Крім того, один з найдавніших рукописних словників часів Київської Русі «Рѣчь Жидовскаго "зыка преложена на Роускоюу, неразоумно на разоумъ, и въ -ванглихъ, и въ Ап^лхъ. и въ Псалтыри, и в Пармиѣ и въ прочихъ книгахъ» (1282) фіксує лексему *мисль* як еквівалент єврейського «ликъ» [Рѣчь Лекс., 196], що свідчить про вживання її у мові східних слов'ян, зокрема в книжній, хоча значення не уточнюється.

У давньоруській книжній мові вживалося слово *гадка* зі значеннями «загадка; інакомовлення», «здогад, намір» [Сл. РЯ, IV, 7], хоча у більшості джерел зафіксовано лексему *гадание*. Слово *гадание* у писемній мові XI-XIV ст. уживалося з такими значеннями: 1) питання; те, що слід з'ясувати; 2) міркування; 3) обміркування; 4) загадка, пророцтво // таємний смисл; 5) гадання, ворожіння [СДЯ XI – XIV, III, 314]. Крім того, «Словарь-справочник "Слова о полку Игореве"» серед значень і відтінків значень слова *умъ* фіксує «думка, думки», «задум, умисел» [ССПИ, 6, 100-103].

Отже, наведені лексеми вже в давньоруській мові виступали як багатозначні, мали у семантичній структурі спільні значення («думка», «міркування»), тому їх слід розглядати як елементи лексико-семантичної структури концепту *думка*.¹³

¹²Динаміку семантики слова *думка* в словниках продемонстровано у порівняльній таблиці.

¹³ У старослов'янській мові з синонімічними значеннями вживалися лексеми *мысль*, *помысль*, *помышл~ни~*, *разоумъ*, *съмысль*, *оумъ*, *оумышл~ни~* (СС, 337).

У пам'ятках XI–XIV ст. ширше розкрито семантику досліджуваних слів, ніж у текстах староукраїнської мови XIV – XV ст., представленої переважно пам'ятками ділового стилю, що зумовило спорадичне використання аналізованих лексем у писемних текстах XIV – XV століть порівняно з попереднім періодом розвитку української мови.

«Словник староукраїнської мови XIV – XV ст.» фіксує слово *мысль* зі значенням «помисел, намір» [ССУМ XIV – XV, I, 625], слова *гадка*, *думка* відсутні, але наводяться лексеми з синонімічними значеннями *помысль* («замисел, задум, замір»), *промысль* («промисел, намір»), *оумысль* («умисел, замисел, задум»; «умисел, замисел, намір»), *оумышлѣнѣ* («замисел, задум»; «роздуми, вагання») [ССУМ XIV – XV, II, 192; 261; 477]. У писемних текстах у складі фразеологізму *на лихо гадати* слово *гадати* виступало у значенні «задумувати» [3, 178].

У таких східнослов'янських лексикографічних пам'ятках, як «Тлькованіе неудобъ познаваемоъ въ писаныхъ речемъ, понеже положены с@ть рѣчи въ книгахъ отъ начальныхъ преводникъ ово Словенскы, и ино Сръбскы, и другаа Българскы и Гръчъскы, ихже неудоволишася преложити на Рускій» (1431) і «Лексисъ съ толкованіемъ словенскіхъ мовъ просто», наведено лише слово *гаданіе*, яке у першому словнику тлумачиться як «съкръвень глаголь», а в другому слово перекладено як «загадка» [Тльков. Лекс., 199; Амф. Лекс., 181].

Перший друкований словник української мови «Лексис Сирѣчь Речені#, Вькратыцѣ събран(ъ)ны. И из словес(н)скаго языка, на просты(й) Рускій Ді#ле(к)тъ Истол(ъ)кованы» Лаврентія Зизанія подає лексеми *гаданіе*, що пояснюється як «ро(з)мова, гада(н)е, зага(д)ка», та *гананіе* – «зага(д)ка, труд(н)ое а хитрое пытанье» [Зиз. Лекс., 40].

«Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.» вперше фіксує лексему *думка* із значенням «думка, мисль»: *а (ж) з нѣкоторы(х) моушмо и(х) яко ѳсы або мотылицы пре(ч) дымо(м) выкирит(и) ѳле и в то(м) па(н)ствѣ ново а свѣжо и(х) выдворѣныє а вылтѣючіє дѣ(м)ки до такого ко(н)ца оухова(и) `бѣ* (СУМ XVI–XVII, 8, 226). Натомість слово *дума* подається як багатозначне: 1. (дар мислення) *дума, думка, думання*. 2. *Пиха, гордовитість, зарозумілість*. 3. *Рада, нарада, дума*. 4. (різновид пісні) *дума*. 5. *Власна назва* [СУМ XVI–XVII, 8, 225–226]. Слово-синонім *гадка* зафіксовано з такими значеннями: 1. *Думка, гадка*. 2. *Суперечка*. 3. *Балачка, вигадка*. 4. *Загадка* [СУМ XVI–XVII, 6, 180–181]. Відповідний етап розвитку мови позначено появою в писемних джерелах слова *думка*, яке спочатку вживалося як моносемантичне.

Памво Беринда у своєму словнику «Лексіконъ славеноросскій и именъ тлькованіе» подає лексеми *мысль, гаданіе*. Автор пояснює значення слова *мысль* («Сила душевна, якою мислимо, тобто ум, розум або душа»), наводить синоніми («мысль (дѣ#ніе), мислѣнѣ, помышленѣ», «помышлѣ(н)е, подобанѣ»), стійкі звороти та словосполучення («впала ми та# мысль», «#мылила м# та# мысль»; «к мысли кому ичинити то») [Бер. Лекс., 66]. Отже, словник є першою друкованою лексикографічною працею, у якій подано розгорнуте тлумачення аналізованої лексеми з прикладами. У словнику також зафіксовано слово *гаданіе* з дублетами *гананіе, ганан(ъ)ство*, що тлумачиться як «складне або «хитре» запитання, загадка, розмова, таємне слово, «закриті» слова» [Бер. Лекс., 25].

Перший український словник активного типу «Синоніма славеноросская», як і попередні, не подає лексеми *думка*, проте тут вперше зафіксовано слова-синоніми *гадка, дума, мысль* з такими значеннями: *гадка* – «гаданіе или и притча стязаніе, возисканіе, вопросъ, пре/д/ложеніе» [Син., 106].

Семантика наступного слова представлена через семантику словосполучення «*Дума ѿ себѣ*» – «мудрованіе, високоуміе, гордость» [Син., 112]. *Мысль* тлумачиться як «помышленіе, умъ разу/м/», а також у словосполученні «*Мыслы ([прозорливїи,])*» – «помышленї#, мечтанї#» [Син., 129]. Отже, це перша лексикографічна праця староукраїнської мови, що містить значення усіх зазначених слів, проте П. Беринда у своєму словнику «Лексіконъ славеноросскій» семантику слова *мысль* подає ширше.

У «Словнику української мови» Павла Білецького-Носенка слово *думка* перекладено як «понятіе; мысль», *гада, гадка* – «дума, горе, мысль; забота» [Б.-Н., 126; 92]. Словник цікавий тим, що автор перекладає слово одним або кількома російськими відповідниками, іноді подає тлумачення слова, часто наводить фразеологізми та паремії, напр.: «*А я соби ни гадки*», «*Мни думка*», «*Янгольский голосокъ, да бисова думка*», «*Думка за горюю, аж смерть за спиною*», «*Дурень думкою богатый*».

«Словарь української мови» Б.Д. Грінченка подає такі значення лексеми *думка*: 1) мисль; намір, замисел; 2) рід ліричного вірша (елегійного характеру) [Гр., 1, 455-456]. У словниковій статті наведені прислів'я («*Рукою* (на молитві) *махаєш*, а *думкою* *скрізь літаєш*») з пареміологічного збірника М.Номиса, фразеологізми та сталі словосполучення («*така в його думка*», «*на думці стояти*», «*на думку спасти*», *думка б*», «*думка така, що ...*», «*на мою думку*»), приклад з поезії Т.Шевченка [там само]. Слово *гадка* має значення «мисль, помисел, думка» (фразеологізми та паремії «*А ні гадки*», «*І гадки не має*», «*Шкода й гадки*», «*Ні думки, ні гадки*», «*Що хатка, то инша гадка*», «*Взяли мене думки та гадки*») [Гр., 1, 263-264]. Слово *мисль* автор наводить у складі фразеологізмів та сталих словосполучень: «*Мислі до суду не позивають*», «*Що з голови, то з мислі*», «*Ой думаю та гадаю, а що моя мисля зносить*», а значення окремих фразеологізмів розтлумачено: «*На мислі мати*» – думати, припускати, мати намір; «*У мислях*» – в умі; «*До мислі, під мислі*» – подобатися, до смаку, по натурі [Гр., 2, 428]. Як видно з наведених прикладів, аналізовані лексеми об'єднані гіперсемою 'продукт мислення', отже, вживалися у відповідний період як взаємозамінні.

В «Історичному словнику українського язика» (1930) за редакцією Є. Тимченка лексема *думка*, якою вербалізується аналізований концепт, тлумачиться як 'гадка, мисль' [Т., I, 3, II, 840]. Спектр значень слова *гадка* (на відміну від попередньої лексикографічної праці) розширюється: 1) суперечка, диспут; 2) балачка, мова, вигадка, плітка; 3) думка; 4) загадка [Т., I, 3, I, 499-500]. За рахунок нових значень та відтінків лексико-семантичне поле лексеми *гадка* перетинається з лексико-семантичними полями інших концептів, у тому числі з концептом *думка*. Слово *дума* подано зі значеннями: 1) гадка, мисль; намір; 2) рада, нарада; 3) пиха, гордовитість, зарозумілість; 4) рід пісні [Т., I, 3, II, 839-840]. Укладачі словника зафіксували лише одне значення слова *думка* ('гадка, мисль'), що було представлено у пам'ятках української мови [Т., I, 3, II, 840]. Лексема ж *мисль* у цій лексикографічній праці не зазначена, але про її наявність свідчить факт її використання у розтлумачуванні семантики слова *думка*.

Починаючи з XIX століття, лексеми *думка*, *гадка*, *дума*, *мисль* вживаються у мовленні українців як синоніми. Оскільки у центрі уваги перебуває концепт *думка*, лексико-семантичні поля цих слів далі розглядатимуться як ядерні елементи його семантичного поля, зокрема у випадках, коли зберігається інтегральне значення 'результат мислення'.

Одинадцятитомний словник української мови містить кілька визначень лексеми *думка*: 1) те, що з'явилося в результаті міркування, продукт мислення; припущення, передбачення; намір, замисел, задум; знання в якій-небудь галузі; 2) відображення об'єктивної дійсності в поняттях, судженнях, висновках; процес мислення; 3) те, чим заповнена свідомість; 4) система переконань, поглядів, уявлень; 5) українська і польська народна пісня (лірична або епічна), часто журливого характеру [СУМ, 435-436].

«Новий тлумачний словник української мови», окрім названих вище, додає значення «нав'язлива ідея, постійний клопіт, переживання», що фактично конкретизує значення «те, чим заповнена свідомість» [НТСУМ, 622].

Отже, етимологічний аналіз концепту *думка* дозволив простежити еволюцію його семантичного простору, розвиток концептуальних ознак позначуваного ним явища у мовній картині світу українського народу, виявити зміни, що відбувалися в його структурі. Лексикографічні праці засвідчують розширення семантики лексеми *думка*: увійшовши в ужиток як однозначна, сьогодні вона, перебравши на себе значення слів, що позначали відповідне поняття з найдавніших часів, визначається як багатозначна. Проте повного заміщення не відбулося – усі слова повноцінно побутують в українській мові як синоніми. Приблизно до XVII століття концепт *думка* вербалізувався словами *мисль*, *гадка* (*гадання*), *дума* (*доума*). Поступово входячи до активного словника українців, лексема *думка* стала основним вербалізатором однойменного концепту, значеннєвий компонент структури якого репрезентовано чотирма лексико-семантичними групами: продукт мислення, процес мислення, вміст свідомості, світогляд.

	СДРЯ XI-XIV ст.	ССПИ	ССУМ XIV-XV ст.	Зиз. Лекс.	СУМ XVI-XVII ст.	Бер. Лекс.	Син.	Б.-Н.	Гр.	Т.	СУМ
	Мысль розум, ум	Мысль свідомість, розум	Мысль			Мысль умъ, разу(м) д(у)ша	Мысль умъ, разу(м)				Мысль 1. Те саме, що думка 2.
Мысль	помисел, намір, задум	задум, намір, умисел...	помисел, намір			мыслѣньє, помышленѣ	помышленіє				2. Те саме, що думка 1.
	роздум, думка, гадка, міркування	дума, роз- міркування настрій... міркування; думка... розрахунок, розуміння				тоє, по мыслимо					3. Те, чим заповнена свідомість; думка (у 3 значенні)
	уявлення, уявляння	уявлення, творче відтворення									4. Система переконань, поглядів, уявлень; світогляд
						помышле(н)є подобанье					
Дума	Доума думка, задум, намір (замір)	Дума задум, намір			Дума (дар мислення) дума, думка, думання					Дума гадка, мысль; намір	Дума Те саме, що думка 1-4.
	порада, повчання	порада, вказівка									
	нарада, спільне обговорення, рада	спільне обговорення, рада			рада, нарада, дума					рада, нарада	
		розмірковування									
					пиха, гордовитість, зарозумілість		Дума ω себѣ мудрованіє, высокоуміє, гордость			пиха, гордовитість, зарозумілість	

		СДРЯ XI- XIV ст.	ССПИ	ССУМ XIV- XV ст.	Виз. Лекс.	СУМ XVI- XVII ст.	Бер. Лекс.	Син.	Б.-Н.	Гр.	Т.	СУМ	
Гад ка	Гаданіє	Гаданіє			Гаданіє ро(з)мова гадан(н)є, зага(д)ка		Гаданіє розмова						
		загадка, пророцтво таємний смысл			Гананіє загад(к)а, три (д)ноє хитроє пытаньє		загадка, трудное хит- роє пыта(н)є, ськровень г(лаго)ль, закрытыи слова						
		питання, те, що слід з'ясувати											
		міркування обміркуву- вання											
	Гад ка	Гадка					Гадка балачка, вигадка		Гадка гаданіє, притча, стязаніє	Гада Гадка	Гадка	Гадка балачка, мова, вигадка, плітка	Гадка Те саме, що думка 1-3.
							суперечка		возисканіє, вопрось			суперечка, диспут	
							думка, гадка		пре(д)ложеніє	«дума, горе, мысль»	мысль, помисел, думка	думка	
							загадка					загадка	
										«забота»			
	Думка	Думка					Думка думка, мысль			Думка «мысль»	Думка мысль; намір, замисел	Думка мысль, гадка	Думка 1. Те, що з'явилося в результа- ті міркування, продукт мыслення; припущення, передбачення; намір, замисел, задум; знання в якій-небудь галузі
									«понятіє»			2. Відображення об'єктивної дійсності в поняттях, судженнях, висновках; процес мыслення	
												3. Те, чим заповнена свідомість	
												4. Система переконань, поглядів, уявлень.	

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьева О. В. Семантическая структура концепта "время" и ее отражение во фразеологических системах английского, испанского и русского языков / Ольга Вадимовна Афанасьева: Дис ... канд. филол. наук : 10.02.20. – Казань, 2007. – 188 с.
2. Воркачев С.Г. Концепт счастье в русском языковом сознании: опыт лингвокультурологического анализа / С.Г. Воркачев. – Краснодар, 2002. – 142 с.
3. Історія української мови: Лексика і фразеологія / Ред. кол. В.М. Русанівський, В.Л. Карпова, В.В. Німчук, І.П. Чепіга. – К. : Наук. думка, 1983. – 743 с.
4. Красавский Н.А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах / Н.А. Красавский: Монография. – Волгоград : Перемена, 2001. – 495 с.
5. Мацьків Петро. Концептосфера БОГ в українському мовному просторі: Монографія / П. Мацьків. – Дрогобич: Коло, 2007. – 332 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Амф. Лекс. – Лексисъ съ толкованіемъ словенскихъ мовъ просто. Съ предисловіемъ Д. чл. о. архимандрита Амфилохія // Лексис Лаврентія Зизанія. Синоніма славеноросская / Підгот. текстів пам'яток і вступ. статті В.В. Німчука. – К.: Наук. думка, 1964. – С. 175–194.
- Бер. Лекс. – Лексикон словеноросійский Памви Беринди: Надрук. з вид. 1627 р. фотомех. способом / Підгот. тексту і вступ. стаття В.В. Німчука. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961.
- Б.-Н. – Білецький-Носенко П. Словник української мови / Підгот. до вид. В.В. Німчук / П. Білецький-Носенко. – К.: Наук. думка, 1966.
- Гр. – Словарь української мови: В 4 т. (До 70 000 слів) / [Упоряд. (з дод. влас. матеріалу) Б.Д. Грінченко]. – К. : Наук. думка, 1996. – Т. 1-4.
- ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: В 7-ми томах / Гол. ред. О.С.Мельничук. – К.: Наук. думка, 1983–2006. – Т. 1-5.
- Зиз. Лекс. – Лексис Лаврентія Зизанія. Синоніма славеноросская / Підгот. текстів пам'яток і вступ. статті В.В. Німчука. – К.: Наук. думка, 1964. – С. 5–89.
- Новий тлумачний словник української мови. У 3 т. (42 000 слів) / [Упоряд. В. Яременко]. – 2-е вид. виправ. – К. : Аконіт, 2001 – Т. 1 : А-К. – 926 с.
- Рѣчь Лекс. – Рѣчь Жидовського "зыка преложена на Роускоую... Лексис Лаврентія Зизанія. Синоніма славеноросская / Підгот. текстів пам'яток і вступ. статті В.В. Німчука. – К.: Наук. думка, 1964. – С. 195–197.
- Син. – Лексис Лаврентія Зизанія. Синоніма славеноросская / Підгот. текстів пам'яток і вступ. статті В.В. Німчука. – К.: Наук. думка, 1964. – С. 91–172.
- СДЯ XI – XIV – Словарь древнерусского языка (XI – XIV вв.): В 10 т. / [Гл.ред. Р.И. Аванесов]. – М.: Русский язык, 1988–2008. – Т. I–VIII.
- Сл. РЯ – Словарь русского языка XI–XVII вв. – М.: Наука, 1977. – Вып. 4.– 403 с.
- СМСлДЯ – Срезневский И.И. Материалы для словаря древнерусского языка // Срезневский И.И. Словарь древнерусского языка [Репр. изд.]. – М.: Гос. изд-во иностранных и национ. словарей, 1989. – Т. 1–3.
- ССПИ – Словарь-справочник "Слова о полку Игореве": в 6 выпусках / Б.Л. Богородский, Д.С. Лихачев, О.В. Творогов; В.Л. Виноградова / Ин-т рус. лит. (Пушкин. Дом); Ин-т рус. яз. – Л.: Наука. Ленингр. отд-ние, 1965–1984. – Вып. 1–6.
- СС – Старославянский словарь (по рукописям X–XI веков): Около 10 000 слов / Под ред. Р.М.Цейтлин, Р.Вечерки и Э.Благовой. – 2-е изд. – М.: Рус. яз., 1999. – 842 с.
- ССУМ XIV–XV – Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.: У 2-х т. / Редкол.: Д.Г. Гринчишин, Л.Л. Гумецька, І.М. Керницький. – К.: Наук. думка, 1977–1978. – Т. 1–2.
- СУМ XVI–XVII – Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.: У 28-ми вип. / Редкол. Д. Гринчишин та ін. – Львів, 1994–2002. Вип. VI–VIII.
- СУМ – Словник української мови: В 11 тт. – К., 1970 – 1980. – 1971. – Т. II. – 550 с.
- Тльков. Лекс. – Тлькованіе неудобъ познаваемомъ въ писаныхъ речемъ... Лексис Лаврентія Зизанія. Синоніма славеноросская / Підгот. текстів пам'яток і вступ. статті В.В. Німчука. – К.: Наук. думка, 1964. – С. 198–199.
- Т. – Історичний словник українського языка / За ред. Є.Тимченка. –Х.; К. : Держ. вид-во України, 1930–1932. – Т. 1. Вип. 1-2 (А – Ж). – 947 с.
- ЭССЯ – Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / Отв. ред. О.Н.Трубачев. – М.: Наука, 1978. – Вып. 5. – 232 с.

В статье осуществлен историко-этимологический анализ развития концепта «мысль» в украинском языке. Исследование выполнено на материале лексикографических источников.

Ключевые слова: концепт, лексема, лексико-семантическое поле, гиперсема, историко-этимологический анализ концепта.

The article deals with historical and etymological analysis of the concept 'thought' in Ukrainian language. The research is carried out on the basis of lexicographical works.

Key words: concept, word, lexico-semantic field, hyperseme, historical and etymological analysis of the concept.